

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Redaktsiooni jõustumise kp:
Redaktsiooni kehtivuse lõpp:
Avaldamismärge:

Maaeluminister
määrus
terviktekst
01.03.2026
Hetkel kehtiv
RT I, 23.01.2026, 9

Perioodi 2023–2027 keskkonnasõbraliku majandamise toetus

Vastu võetud 21.12.2022 nr 75
[RT I, 29.12.2022, 12](#)
jõustumine 01.01.2023

Muudetud järgmiste aktidega

Vastuvõtmine	Avaldamine	Jõustumine
11.04.2023	RT I, 18.04.2023, 1	21.04.2023
27.04.2023	RT I, 05.05.2023, 1	08.05.2023
19.12.2023	RT I, 29.12.2023, 1	01.01.2024
19.04.2024	RT I, 24.04.2024, 1	27.04.2024
03.05.2024	RT I, 10.05.2024, 2	13.05.2024
18.12.2024	RT I, 28.12.2024, 5	01.01.2025
18.12.2024	RT I, 28.12.2024, 8	01.01.2025, osaliselt 01.05.2025
21.02.2025	RT I, 28.02.2025, 1	03.03.2025
18.03.2025	RT I, 27.03.2025, 1	30.03.2025
28.07.2025	RT I, 02.08.2025, 1	05.08.2025
20.01.2026	RT I, 23.01.2026, 1	01.03.2026

Määrus kehtestatakse [Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse](#) § 7 lõike 2, § 15 lõike 2 ning § 38 lõike 3 alusel.

1. peatükk Üldsätted

§ 1. Reguleerimisala

Määrusega kehtestatakse „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027” (edaspidi *strateegiakava*) kliima-, keskkonna- ja loomade heaolu kava sekkumise „Keskkonnasõbralik majandamine” raames antava keskkonnasõbraliku majandamise toetuse (edaspidi *toetus*) andmise tingimused ning kord.

§ 2. Toetatavad tegevused

- (1) Toetust antakse keskkonnasõbraliku majandamise põhitegevuse või lisategevuse elluviimise eest toetusõiguslikul maal ühe kalendriaasta (edaspidi *kohustuseaasta*) jooksul.
- (2) Määruses sätestatud juhul peab keskkonnasõbraliku majandamise põhitegevust ja lisategevust ellu viima ka põllumajandusliku majapidamise maal, mis ei ole toetusõiguslik.
- (3) Keskkonnasõbraliku majandamise lisategevused, mille elluviimise eest toetust antakse, on:
  - 1) orgaanilise multši kasutamise lisategevus;
  - 2) haljasväetiskultuuri kasvatamise lisategevus;
  - 3) mitmeliigilise väikese põllu lisategevus;
  - 4) vahekultuuri kasvatamise lisategevus;
  - 5) happelise mulla lupjamise lisategevus;
  - 6) glüfosaadi mittekasutamise lisategevus.

(4) Keskkonnasõbraliku majandamise lisategevuse elluviimise eest antakse toetust üksnes selle toetusõigusliku maa kohta, mille kohta taotletakse toetust keskkonnasõbraliku majandamise põhitegevuse elluviimise eest.

(5) Glüfosaadi mittekasutamise lisategevuse elluviimise eest antakse toetust üksnes selle toetusõigusliku maa kohta, mille kohta antakse toetust keskkonnasõbraliku majandamise põhitegevuse elluviimise eest.

§ 3. Toetuse minimaalne ja maksimaalne ühikumäär

(1) Toetuse minimaalne ja maksimaalne ühikumäär ühe hektari maa kohta põhitegevuse elluviimise eest on:

- 1) 40 kuni 50 eurot teravilja, kaunvilja, õli- või kiukultuuri, rühvelkultuuri ning muu tehnilise kultuuri (edaspidi koos *põllukultuur*) kasvatamise korral, ravim- või maitsetaime ning turvasmuldadel köögivilja kasvatamise korral, põllumaal heintaimede kasvatamise korral ja püsirohumaaga kohta (edaspidi koos *rohumaaga*), põldtunnustatud heinaseemnepõllu ja mitmeliigilise väikese põllu kohta ning lillede kasvatamise korral; [RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]
- 2) 230 kuni 254 eurot köögivilja, mida kasvatatakse mujal, kui turvasmuldadel, maasika, puuvilja- või marjakultuuri kasvatamise korral.

(2) Kui lõikes 1 nimetatud põhitegevust viiakse ellu mahepõllumajanduslikul maal, mille kohta on andmed kantud mahepõllumajanduse registrisse, on toetuse minimaalne ja maksimaalne ühikumäär ühe hektari maa kohta:

- 1) lõike 1 punktis 1 sätestatud juhul, välja arvatud ravim- või maitsetaimede kasvatamise korral, 20 kuni 26 eurot;
- 2) lõike 1 punktis 2 sätestatud juhul ning ravim- või maitsetaimede kasvatamise korral, 50 kuni 70 eurot.

(3) Lõike 1 punktis 2 ja lõike 2 punktis 2 sätestatud ühikumäära kohaldatakse samades punktides nimetatud köögivilja, maasika, puuvilja- või marjakultuuri ja ravim- või maitsetaimede kasvatamise korral, kui neid kasvatatakse kokku vähemalt 0,30 hektaril.

(4) Lõike 1 punktis 1 ja lõike 2 punktis 1 sätestatud ühikumäära kohaldatakse lõikes 3 nimetatud köögivilja, maasika, puuvilja- või marjakultuuri ja ravim- või maitsetaimede kasvatamise korral, kui neid kasvatatakse kokku alla 0,30 hektaril.

(5) Lõike 1 punktis 1 ja lõike 2 punktis 1 sätestatud ühikumäära kohaldatakse köögivilja kasvatamise korral põllu kohta, millel põhimullana on vähemalt 65 protsendi ulatuses turvasmullad (M, S, R, AM) või erodeeritud (E,e) ja deluviaalmuldade (D) kompleks. [RT I, 28.12.2024, 8- jõust. 01.01.2025]

(6) Toetuse minimaalne ja maksimaalne ühikumäär ühe hektari maa kohta lisategevuse elluviimise eest on:

- 1) 150 kuni 151 eurot orgaanilise multši kasutamise lisategevuse elluviimise korral;
- 2) 110 kuni 154 eurot haljasväetiskultuuri kasvatamise lisategevuse elluviimise korral;
- 3) 340 kuni 476 eurot mitmeliigilise väikese põllu lisategevuse elluviimise korral;
- 4) 60 kuni 84 eurot vahekultuuri kasvatamise lisategevuse elluviimise korral;
- 5) 50 kuni 70 eurot happelise mulla lupjamise lisategevuse elluviimise korral;
- 6) 15 kuni 21 eurot glüfosaadi mittekasutamise lisategevuse elluviimise korral.

§ 4. Toetuse ühikumäärade otsustamine

(1) Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (edaspidi *PRIA*) otsustab toetuse ühikumäära, arvestades Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 16 lõikes 3 sätestatud.

(2) Kui toetuse andmiseks ettenähtud vahenditest lähtudes ei ole võimalik rahuldada kõiki nõuetekohaseid taotlusi ka minimaalse ühikumäära rakendamise korral, rakendab *PRIA* minimaalset ühikumäära, arvestades Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 16 lõikes 5 sätestatud.

(3) Lõikes 2 sätestatud juhul vähendab *PRIA* toetuse summat, arvestades Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 16 lõikes 5 sätestatud.

2. peatükk Toetusõiguslikkuse nõuded

§ 5. Nõuded taotlejale

(1) Toetust antakse füüsilisest isikust ettevõtjale või juriidilisele isikule, kes tegeleb maaeluministri 21. detsembri 2022. a määruse nr 71 „Otsetoetuste saamise üldised nõuded, põhisissetuleku toetus, ümberjaotav toetus ja noore põllumajandustootja toetus” §-s 3 nimetatud põllumajandusliku tegevusega ja on aktiivne põllumajandustootja sama määruse § 2 tähenduses (edaspidi koos *taotleja*).

(2) Toetust antakse taotlejale, kellele antakse keskkonnasõbraliku majandamise põhitegevuse elluviimise eest toetust kokku vähemalt 1,00 hektaril köögivilja, maasika, ravim- või maitsetaimede, puuvilja- või marjakultuuri (edaspidi koos *aiakultuur*) või põllukultuuri kasvatamise eest, mitmeliigilise väikese põllu või põldtunnustatud heinaseemnepõllu kohta või lillede kasvatamise eest.

[RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]

§ 6. Nõuded toetusõigusliku põllumajandusmaa kohta

(1) Toetusõiguslik põllumajandusmaa peab vastama maaeluministri 21. detsembri 2022. a määruse nr 71 „Otsetoetuste saamise üldised nõuded, põhisissetuleku toetus, ümberjaotav toetus ja noore põllumajandustootja toetus” §-s 4 sätestatud nõuetele.

(2) Toetust antakse taotleja kasutatava kokku vähemalt ühe hektari suuruse:

- 1) põllumaa kohta, millel kasvatatakse põllukultuuri, köögivilja, maasikat, ravim- või maitsetaime või lilli; [RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]
- 2) põllumaa kohta, millel asub mitmeliigiline väike põld;
- 3) põllumaa kohta, millel kasvatatakse heintaimi;
- 4) põllumaa kohta, millel kasvatatakse heintaimi on põllumajandusministri 24. aprilli 2006. a määruses nr 56 „Söödakultuuride seemne kategooriad ning söödakultuuride seemne tootmise ja turustamise nõuded” sätestatud nõuete kohaselt põldtunnustatud (edaspidi *heinaseemnepõld*);
- 5) püsilõõnakuuri aluse maa kohta, millel kasvatatakse puuvilja- või marjakultuuri;
- 6) püsirohuma kohta.

(3) Lõikes 2 nimetatud põllumajanduskultuuri peab kasvatama põhikultuurina. Põhikultuur on taotlusele märgitud põllumajanduskultuur, mis on maha pandud, istutatud või külvatud enne taotluse esitamise aastat või taotluse esitamise aasta kevadel ja mida kasvatatakse kasutades kohalikele normidele vastavaid agrotehnilisi võtteid, või hoitakse maad mustkesas või söötis. Allakülvi ei loeta põhikultuuriks. LIFE'i projektiga „Loodusrikas Eesti“ hõlmatud põllumajandusmaal kasvatatakse põhikultuuri, kasutades nimetatud projektis ette nähtud agrotehnilisi võtteid. Nimetatud projektis ette nähtud agrotehnilisi võtteid võib kasutada kuni kümnel protsendil põllu pindalast.

[RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]

(4) Lõike 2 punktis 2 nimetatud maa loetakse keskkonnasõbraliku majandamise põhitegevuse elluviimise korral toetusõiguslikuks üksnes siis, kui sellel kasvatatakse köögivilja, rühvelkultuuri, lilli, ravim- või maitsetaimi 0,30 kuni 1,00 hektari suurusel põllul ja viiakse ellu mitmeliigilise väikese põllu lisategevust.

(5) Toetusõigusliku põllu pindala hulka arvestatakse põllu otstes asuv kuni 15 meetri laiune teenindusala, mida kasutatakse põllutöömasinate ümberpööramiseks.

[RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]

(6) Toetust antakse sellise maa kohta, millel kasvatatakse puuvilja- või marjakultuuri või maasikat, kui taimede istutustihedus on vähemalt järgmine:

- 1) õunapuu tugeva kasvuga alusel, pinnipuu – 100 istikut hektari kohta;
- 2) õunapuu keskmise kasvuga alusel – 300 istikut hektari kohta;
- 3) õunapuu nõrga kasvuga alusel – 500 istikut hektari kohta;
- 4) luuviljalised – 270 istikut hektari kohta;
- 5) astelpaju, aroonia – 400 istikut hektari kohta;
- 6) sõstar, karusmari – 800 istikut hektari kohta;
- 7) vaarikas, pampel – 3000 istikut hektari kohta;
- 8) viinapuu – 1300 istikut hektari kohta;
- 9) kultuurmustikas, ebaküdoonia – 1000 istikut hektari kohta;
- 10) kultuurjõhvikas – 30 000 istikut hektari kohta;
- 11) maasikas – 20 000 taimet hektari kohta;
- 12) harilik sarapuu – 250 istikut hektari kohta;
- 13) söödav kuskilapuu – 665 istikut hektari kohta;
- 14) harilik pihlakas – 150 istikut hektari kohta;
- 15) lepalehine toompihlakas – 1400 istikut hektari kohta.

[RT I, 28.12.2024, 8- jõust. 01.01.2025]

(7) Lõikes 6 nimetatud istutustiheduse määramisel ei arvestata teenindusala alla jäävat maad.

(8) Toetust ei anta maa kohta, mille kohta antakse strateegiakava alusel:

- 1) pärandniidu hooldamise toetust;
- 2) turvas- ja erodeeritud mulla kaitse toetust;
- 3) põhjavee kaitse toetust või
- 4) pinnavee kaitse toetust.

[RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]

(9) Sama põllu kohta ei anta samal kohustuseaastal toetust:

1) orgaanilise multši kasutamise lisategevuse elluviimise eest ja vahekultuuride kasvatamise lisategevuse elluviimise eest;

2) haljäsvegetikultuuri kasvatamise lisategevuse elluviimise eest ja vahekultuuride kasvatamise lisategevuse elluviimise eest.

(10) Haljäsvegetikultuuri kasvatamise lisategevuse elluviimise eest antakse toetust põllu kohta, mille taotleja kasvatab kohustuseaastal põhikultuurina köögivilja ning millel kohustuseaastale vahetult eelnenud kalendriaastal kasvatati §-s 22 sätestatud nõuete kohaselt haljäsvegetikultuuri.

(11) Vahekultuuri kasvatamise lisategevuse elluviimise eest antakse toetust vähemalt 0,30 hektari suuruse põllu kohta, millel kasvatatakse vahekultuuri ja põhikultuurina põllukultuuri või köögivilja.
[RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]

(12) Happelise mulla lupjamise lisategevuse eest antakse toetust põllu kohta, mille kohta on koostatud ja PRIA-le elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonna kaudu hiljemalt kohustuseaasta 1. detsembriks esitatud lubiväetise kasutamise soovitusel lubjatarbekaart, mis lähtub maaeluministri 19. detsembri 2018. a määruse nr 75 „Maaparandushoiutööde nõuded“ lisast „Põllumajandusmaal muldade lubjatarbe määramine“ ja taimedele omastatava kaltsiumi sisaldusest.
[RT I, 28.12.2024, 8- jõust. 01.01.2025]

(13) Happelise mulla lupjamise lisategevuse elluviimise eest antakse toetust põllu kohta, millel on kuni 10 protsendi ulatuses, kuid mitte rohkem kui ühel hektaril, turvasmuldi (M, S, R, AM).

(13¹) Happelise mulla lupjamise lisategevuse elluviimise eest ei anta sama põllu kohta toetust rohkem kui kaks korda.
[RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]

(14) Glüfosaadi mittekasutamise lisategevuse elluviimise eest ei anta toetust mahepõllumajandusliku maa kohta, mille kohta on andmed kantud mahepõllumajanduse registrisse.

(15) Mitmeliigilise väikese põllu lisategevuse elluviimise eest ei anta toetust maa kohta, mille kohta antakse strateegiakava alusel mesilaste korjeala toetust.
[RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]

3. peatükk

Tingimuslikkus, sotsiaalne tingimuslikkus ja baasnõuded

[RT I, 28.12.2024, 5- jõust. 01.01.2025]

§ 7. Tingimuslikkus

(1) Taotleja täidab oma põllumajandusliku tegevuses ja kogu põllumajandusliku majapidamise maal maaeluministri 21. detsembri 2022. a määruse nr 68 „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded, kohustuslikud majandamisnõuded ning töö- ja tööhõivetingimustega seotud nõuded ja tööandja kohustused“ §-des 2–8 sätestatud nõudeid ning sama määruse lisas 1 „Kohustuslikud majandamisnõuded“ esitatud nõudeid.
[RT I, 28.12.2024, 5- jõust. 01.01.2025]

(2) Taotleja täidab lõikes 1 nimetatud nõudeid kogu kohustuseaasta jooksul.

(3) Taotleja on kohustatud esitama andmed kogu lõikes 1 nimetatud maa kohta.

§ 7¹. Sotsiaalne tingimuslikkus

(1) Taotleja täidab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 187–261), artikli 88 lõike 1 punktides a ja b sätestatud juhtudel maaeluministri 21. detsembri 2022. a määruse nr 68 „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded, kohustuslikud majandamisnõuded ning töö- ja tööhõivetingimustega seotud nõuded ja tööandja kohustused“ lisas 4 „Sotsiaalse tingimuslikkuse nõuded“ esitatud nõudeid.
[RT I, 02.08.2025, 1- jõust. 05.08.2025]

(2) Taotleja täidab lõikes 1 nimetatud nõudeid kogu kohustuseaasta jooksul.
[RT I, 28.12.2024, 5- jõust. 01.01.2025]

§ 8. Baasnõuded

Taotleja täidab kohustuseaasta jooksul järgmisi nõudeid:

1) kannab andmed põllumajandusliku tegevuse kohta veeseaduse alusel peetavasse põlluraamatusse;
2) täidab maaeluministri 21. detsembri 2022. a määruse nr 68 „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded, kohustuslikud majandamisnõuded ning töö- ja tööhõivetingimustega seotud nõuded ja tööandja kohustused“ § 3 lõigetes 6–8 sätestatud nõudeid;

[RT I, 28.12.2024, 5- jõust. 01.01.2025]

3) täidab nitraaditundlikul alal veeseaduse § 161 lõigetes 1 ja 7 ning keskkonnaministri 5. novembri 2021. a määruse nr 49 „Nitraaditundliku ala määramine ja põllumajandusliku tegevuse piirangud nitraaditundlikul alal” § 3 punktis 1 sätestatud nõudeid;

[RT I, 28.12.2024, 8- jõust. 01.01.2025]

4) täidab maaeluministri 21. detsembri 2022. a määruse nr 68 „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded, kohustuslikud majandamisnõuded ning töö- ja tööhõivetingimustega seotud nõuded ja tööandja kohustused” lisas 1 esitatud kohustuslike majandamisnõuete 7 ja 8 nõudeid 1–4.

[RT I, 28.12.2024, 5- jõust. 01.01.2025]

4. peatükk Põhitegevuse elluviimise nõuded

§ 9. Põhitegevuse nõuded

Taotleja täidab kohustuseaastal selles peatükis sätestatud nõudeid kogu põllumajandusliku majapidamise toetusõiguslikul põllumajandusmaal, kui määruuses ei ole sätestatud teisiti.

§ 10. Elektroonilise põlluraamatu pidamine

(1) Taotleja peab kogu põllumajanduslikus majapidamises tehtud põllumajandusliku tegevuse kohta veeseaduse alusel peetavat põlluraamatut elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonnas või PRIA e-teenuse keskkonnaga liidestatud e-teenuse keskkonnas (edaspidi *e-põlluraamat*).

(2) E-põlluraamatusse andmete kandmisel esitab taotleja samad andmed PRIA-le elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonna kaudu.

[RT I, 28.12.2024, 8- jõust. 01.05.2025]

§ 11. Lämmastikubilansi koostamine

(1) Taotleja peab põllumajandusmaa kohta, millel kasvatab põllukultuuri või heintaime ja millel kasutab lämmastikku sisaldavat väetist või kasvatab lämmastikku siduvat põllumajanduskultuuri, põllupõhist arvestust lämmastiku mulda viimise ja mullast väljaviimise kohta e-põlluraamatus.

[RT I, 29.12.2022, 12- jõust. 01.01.2025, jõustumine muudetud [RT I, 29.12.2023, 1]]

(2) Taotleja esitab andmed lõikes 1 nimetatud arvestuse kohta PRIA-le elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonna kaudu hiljemalt kohustuseaasta 1. detsembriks.

[RT I, 28.12.2024, 8- jõust. 01.05.2025]

§ 12. Viljavaheldus ja liblikõieliste kultuuride kasvatamine

(1) Taotleja tagab, et viljavaheldus või külvikord toimub järgmiste nõuete kohaselt:

- 1) samal maal ei kasvatata teravilja kauem kui kolmel järjestikusel aastal;
- 2) ristõieliste sugukonda kuuluvat põllumajanduskultuuri ei kasvatata samal maal uuesti enne kolme aasta möödumist;
- 3) samal maal ei kasvatata maasikat kauem kui viiel järjestikusel aastal.

(2) Sööti jäetud maa ja mustkesa, mida kasutatakse põllumajanduskultuuride vaheldusena, ei katkesta külvikorras teravilja, maasika ja ristõieliste sugukonda kuuluvate põllumajanduskultuuride järgnevust kohustuseaastal ega kohustuseaastale vahetult eelnenud kalendriaastatel.

[RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]

(3) Vahekultuur ei katkesta külvikorras teravilja, maasika ja ristõieliste sugukonda kuuluvate põllumajanduskultuuride järgnevust kohustuseaastal ega kohustuseaastale vahetult eelnenud kalendriaastatel.

[RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]

(4) Vahekultuur on selle määruse tähenduses põllumajanduskultuur, mida kasvatatakse kahe üksteisele järgneva põhikultuuri vahelisel ajal, ning mis külvatakse allakülvina põhikultuurile või vahetult pärast põhikultuuri koristamist, kuid hiljemalt kohustuseaasta 1. septembril.

(5) Maisi, tatra või sorgo kasvatamine katkestab teraviljade järgnevuse külvikorras.

(6) Lõike 1 punktis 2 nimetatud nõuet ei pea järgima mitmeaastase köögivilja kasvatamisel.

(7) Taotleja kasvatab vähemalt 15 protsendil kogu põllumajandusliku majapidamise põllumaal liblikõieliste sugukonda kuuluvaid põllumajanduskultuure (edaspidi *liblikõielised*) puhaskultuurina, segus kõrreliste heintaimedega või segus teiste haljasväetiseks kasvatatavate põllumajanduskultuuridega.

(8) Taotleja, kelle ettevõtte on mahepõllumajanduse seaduse alusel tunnustatud, kasvatab vähemalt 20 protsendil kogu põllumajandusliku majapidamise põllumaal liblikõielisi puhaskultuurina, segus kõrreliste heintaimedega või segus teiste haljasväetiseks kasvatatavate põllumajanduskultuuridega.

(9) Liblikõieliste puhaskultuuri või liblikõieliste-kõrreliste heintaimede segu on lubatud kasvatada ka allakülvina. Liblikõieliste kaetus liblikõieliste-kõrreliste heintaimede ja liblikõieliste-haljasväetistaimede segu taimikus peab olema vähemalt 30 protsenti. Põldhernest on lubatud kasvatada tugikultuuriga, kui põldherne kaetus segu taimikus on vähemalt 70 protsenti.

(10) Lõigetes 1, 5, 7 ja 8 sätestatud juhul võetakse arvesse põllumajanduskultuur, mida kasvatatakse kohustuseaastal põhikultuurina ning mida kasvatati samal maal põhikultuurina kohustuseaastale vahetult eelnenud kalendriaastatel.

(11) Lõigetes 7 ja 8 sätestatud nõudeid ei pea järgima alla 0,30 hektari suurusel põllumaal põllul.
[RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]

§ 13. Sertifitseeritud teraviljaseemne kasutamine

(1) Taotleja kasutab põhikultuuri külviseena kohustuseaastale vahetult eelnenud kalendriaasta sügisel ja kohustuseaasta kevadisel teraviljade külvipinnal kokku vähemalt 15 protsenti sertifitseeritud teraviljaseemet.
[RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]

(2) Maisi ja sorgo külvipinda ning teravilja ja teiste põllumajanduskultuuride segu külvipinda ei loeta teraviljade kogupinna hulka ning sertifitseeritud seemnega külvatud teraviljade pinna hulka.

(3) Maisi ja sorgo seemet ei arvestata sertifitseeritud teraviljaseemne hulka.

(4) Samale põllule ei tohi külvata sertifitseeritud ja sertifitseerimata seemet, välja arvatud juhul, kui sertifitseerimata seemet kasutatakse allakülviks.

(5) Seemnepartii sertifitseerimist tõendav külvatud seemne müügipakendi etikett või sertifitseeritud seemne ostmist tõendav ostudokument peavad olema kohustuseaasta jooksul kohapeal kontrollimiseks kättesaadavad.
[RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]

§ 14. Glüfosaadi kasutamise piirang

Taotleja ei kasuta glüfosaati sisaldavaid taimekaitsevahendeid:

- 1) põllukultuuri taimede tärkamisest, istutamisest või maha panemisest kuni saagi koristamiseni;
- 2) maal, millel kasvatatakse aiakultuuri;
- 3) mustkesal, sööti jäetud maal, haljaskesal ja haljasväetiseks kasvatatavatel taimedel ning vahekultuuridel.

§ 15. Mullaproovid

(1) Taotleja korraldab põllumajandusmaa kohta, mille kohta ta toetust taotleb, mullaproovide võtmise ning proovide saatmise mullaanalüüside tegemiseks mulla ja pinnase analüüsimiseks akrediteeritud laboratooriumisse (edaspidi *laboratoorium*) hiljemalt kohustuseaasta 1. detsembriks.

(2) Kui põllumajandusmaalt, mille kohta toetust taotletakse, on varem võetud mullaproov ja selle kohta on väljastatud laboriprotokoll mulla happesuse, mulla orgaanilise süsiniku sisalduse, taimedele omastatava fosfori ja kaaliumi sisalduse kohta, peab taotleja korraldama mullaproovi võtmise ja laboratooriumisse saatmise eelmise mullaproovi võtmise aastale järgneva viienda aasta 1. detsembriks.

(3) Taotleja korraldab mullaproovide võtmise arvestusega, et iga kuni viie hektari põllumajandusmaa kohta, mille kohta ta toetust taotleb, on võetud üks mullaproov, millest on võimalik määrata mulla happesus, taimedele omastatava fosfori ja kaaliumi sisaldus.

(4) Kui põllumajandusmaad, mille kohta toetust taotletakse, on üle kümne hektari, peab mullaproovid võtma Maaelu Teadmiskeskuse korraldatud mullaproovivõtjate koolituse läbinud isik.

(5) Mulla happesus määratakse kaaliumkloriidi lahusest, taimedele omastatava fosfori ja kaaliumi sisalduse määramiseks kasutatakse Mehlich 3, Egnér-Riehm topeltlaktaadi või Egnér-Riehm-Domingo ammooniumatsetaat-laktaadi meetodit.

(6) Kui taotleja taotleb toetust aiakultuuri kasvatamise eest, korraldab ta mullaproovide võtmise arvestusega, et iga kuni kolme hektari põllumajandusmaa kohta, mille kohta ta aiakultuuri kasvatamise eest toetust taotleb, on võetud üks mullaproov, millest on lisaks lõikes 2 nimetatud elementidele ja mulla happesusele võimalik määrata taimedele omastatava magneesiumi, kaltsiumi, vase, mangaani ja boori sisaldus.

(7) Kui põllumajandusmaalt, mille kohta taotleja taotleb toetust aiakultuuri kasvatamise eest, on varem võetud mullaproov ja selle kohta on väljastatud laboriprotokoll lõikes 2 nimetatud elementide sisalduse ja mulla happesuse, taimedele omastatava magneesiumi, kaltsiumi, vase, mangaani ja boori sisalduse kohta, peab taotleja korraldama mullaproovi võtmise ja laboratooriumisse saatmise eelmise mullaproovi võtmise aastale järgneva viienda aasta 1. detsembriks.

(8) Võetud mullaproovidest peab mulla orgaanilise süsiniku sisaldus olema analüüsitud arvestusega, et põllumajandusmaa kohta, mille kohta toetust taotletakse, on iga kuni 20 hektari kohta analüüsitud vähemalt üks proov.

(9) Laboratooriumi väljastatud laboriprotokollid analüüsitulemustega peavad olema kohapeal kontrollimiseks kättesaadavad. PRIA nõudmisel esitab taotleja laboratooriumi väljastatud laboriprotokollid analüüsitulemustega PRIAle elektrooniliselt PRIA teatatud e-posti aadressil.

[RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]

§ 16. Koolitus

(1) Taotleja või taotleja heaks tegutsev füüsiline isik, kes tegeleb taotleja põllumajanduslikus majapidamises põllumajandusliku tegevusega, peab osalema kohustuseaasta 7. detsembriks vähemalt ühel keskkonnasõbraliku majandamise alasel koolitusel, mis on korraldatud strateegiakava alusel antava teadmussiirde- ja innovatsioonisüsteemi arendamise toetuse või projekti „Climate Farm Demo“ raames või mille on korraldanud teadus- ja arendusasutus teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduse tähenduses, ülikool kõrgharidusseaduse tähenduses või kutseõppeasutus kutseõppeasutuse seaduse tähenduses.

[RT I, 23.01.2026, 1- jõust. 01.03.2026]

(2) Selle määruse tähenduses loetakse koolituseks infopäev, konverents, esitlustegevus.

§ 17. Taimekaitsevahendi kasutamise piirang

(1) Sama keemilise taimekaitsevahendi toimeainet ei kasutata samal põllul ühe kalendriaasta jooksul rohkem kui kaks korda.

(2) Lõikes 1 sätestatud nõuet kohaldatakse suvinisu, talinisu, talirukki, suviadra, suvikaera, suvirapsi, talirapsi, suvirüpsi, talirüpsi, hariliku maisi, hariliku herne, põldoa ja heintaimede kasvatamise korral, välja arvatud nende heinaseemnepõllul kasvatamise korral.

(3) Lõikes 1 sätestatud nõuet ei kohaldata insektitsiidide kasutamise korral.

§ 18. Nõuded aiakultuuri teenindusala ja multši kasutamise kohta

(1) Aiakultuuri teenindusala hoitakse rohukamaras.

(2) Maasikaridades kasutatakse multši. Multši kasutatakse alates istandiku rajamisest ja see peab olema põllul kogu vegetatsiooniperioodi jooksul või kuni istandiku likvideerimiseni.

(3) Taotleja teeb lõikes 2 sätestatud tegevuse tõendamiseks asukohapõhise pildi PRIA heakskiidetud mobiilirakendust kasutades.

[RT I, 28.12.2024, 8- jõust. 01.01.2025]

§ 19. Feromoonpüünised ja mitmekesisust toetavad elemendid

(1) Maal, millel kasvatatakse viljapuid, hoitakse kohustuseaasta 1. maist kuni 31. augustini õunamähkuri, ploomimähkuri, õunakoi ja õunapuu-võrgendikoi avastamiseks feromoonpüüniseid. Feromoonpüünised peavad olema paigutatud tihedusega vähemalt üks püünis iga 0,3 hektari suuruse maa kohta, millel kasvatatakse viljapuid.

(2) Maale, millel kasvatatakse viljapuid või marjapõõsaid, paigutatakse iga 0,3 hektari kohta vähemalt kaks järgmist elurikkust soodustavat elementi:

- 1) putukate või lindude joogianum;
- 2) kivikuhil, oksakuhil või vana kõdunev puunott;
- 3) lindude pesakast, röövlindude istumiskoht;
- 4) putukapesa;
- 5) taru, milles peetakse mesilasi.

5. peatükk

Lisategevuse elluviimise nõuded

§ 20. Lisategevuse nõuded

Taotleja täidab kohustuseaastal selles peatükis sätestatud nõudeid kogu põllumajandusliku majapidamise toetusõiguslikul põllumajandusmaal, mille kohta ta lisategevuse elluviimise eest toetust taotleb, kui määruises ei ole sätestatud teisiti.

§ 21. Orgaanilise multši kasutamise lisategevus

(1) Aiakultuuri kasvatamise korral kasutatakse ridades ja reavahedes üksnes orgaanilist multši. Orgaanilist multši peab kasutama alates taimede külvamisest, maha panemisest või istutamisest ja see peab olema põllul kogu vegetatsiooniperioodi jooksul või kuni taimede ülesvõtmiseni.
[RT I, 05.05.2023, 1- jõust. 08.05.2023]

(2) Orgaanilist multši kasutatakse koguses, mis takistab rohu läbikasvamist multšist.

(3) Orgaanilise multši kasutamise lisategevuse elluviimise korral teeb taotleja selles paragrahvis sätestatud tegevuste tõendamiseks asukohapõhise pildi PRIA heakskiidetud mobiilirakendust kasutades.
[RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]

§ 22. Haljasväetiskultuuri kasvatamise lisategevus

(1) Kõõgivilja kasvatatakse maal, millel kohustuseaastale vahetult eelnenud kalendriaastal kasvatati põhikultuurina liblikõielisi heintaimi puhaskultuurina, segus kõrreliste heintaimedega või segus teiste haljasväetiseks kasvatatavate põllumajanduskultuuridega.

(2) Liblikõieliste heintaimede kaetus liblikõieliste-kõrreliste heintaimede ja liblikõieliste-haljasväetistaimede segu taimikus peab olema vähemalt 30 protsenti.

(3) Porgandit kasvatatakse maal, millel kohustuseaastale vahetult eelnenud kalendriaastal kasvatati põhikultuurina heintaimi puhaskultuurina või segus teiste haljasväetiseks kasvatatavate põllumajanduskultuuridega.

§ 23. Mitmeliigilise väikese põllu lisategevus

(1) Taotleja kasvatab põllul vähemalt kaheksat erinevat põllumajanduskultuuri, mis kuuluvad kõõgivilja, rühvelkultuuri, lillede, ravim- või maitsetaimede hulka.

(2) Taotleja kasvatab igat lõike 1 kohast põllumajanduskultuuri kuni 0,10 hektari suurusel maal.

§ 24. Vahekultuuri kasvatamise lisategevus

(1) Vahekultuur on külvatud hiljemalt kohustuseaasta 1. septembriks ja seda kasvatatakse vähemalt kohustuseaasta 1. novembrini.
[RT I, 29.12.2022, 12- jõust. 01.01.2024]

(2) Vahekultuuri kasvatamise lisategevuse elluviimise korral teeb taotleja vahekultuuri kasvatamise tõendamiseks asukohapõhise pildi PRIA heakskiidetud mobiilirakendust kasutades.
[RT I, 28.12.2024, 8- jõust. 01.01.2025]

§ 25. Happelise mulla lupjamise lisategevus

(1) Taotleja kasutab põllul, mille kohta on koostatud lubjatarbekaart, lubiväetist.

(2) Mulla lupjamiseks kasutatakse lubiväetist. Lupjamiseks kasutatud lubiväetise kohta peavad andmed olema kantud väetiseregistrisse.
[RT I, 28.12.2024, 8- jõust. 01.01.2025]

(3) Lubiväetise päritolu tõendav dokument peab olema kohapeal kontrollimiseks kättesaadav.
[RT I, 28.12.2024, 8- jõust. 01.01.2025]

(4) Pärast mulla lupjamist külvatakse põllule põllumajanduskultuur või peab seal kasvama taimik. Põllul, millel kasutatakse lubiväetist, kasvatatakse sügisesi vahekultuure või peab seal olema püsirohumaad või maaeluministri 21. detsembri 2022. a määruse nr 68 „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded, kohustuslikud majandamisnõuded ning töö- ja tööhõivetingimustega seotud nõuded ja tööandja kohustused” § 3 lõikes 5 sätestatud nõuete kohaselt talvine taimkate.
[RT I, 28.12.2024, 5- jõust. 01.01.2025]

§ 26. Glüfosaadi mittekasutamise lisategevus

Taotleja ei kasuta kohustuseaasta jooksul glüfosaati sisaldavaid taimekaitsevahendeid kogu põllumajandusliku majapidamise põllumajandusmaal.

6. peatükk

Põllumajandusliku majapidamise üleandmine ning toetuse taotlemine ja taotluse menetlemine

§ 27. Põllumajandusliku majapidamise üleandmine

Põllumajandusliku majapidamise üleandmise korral kohaldatakse maaeluministri 20. detsembri 2022. a määruse nr 67 „Põllumassiivi kaardi koostamise, põllumassiivi toetusõigusliku pindala määramise ja põllumassiivi kasutamise kohta andmete esitamise tingimused ja kord” §-s 6 sätestatud.

§ 28. Toetuse taotlemine

(1) Toetuse taotlemiseks esitab taotleja PRIA-le kohustuseaastal ajavahemikul 15. maist kuni 15. juunini elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonna kaudu taotluse, mis sisaldab järgmisi andmeid ja dokumente: [RT I, 28.02.2025, 1- jõust. 03.03.2025]

1) maaeluministri 21. detsembri 2022. a määruse nr 71 „Otsetoetuste saamise üldised nõuded, põhisissetuleku toetus, ümberjaotav toetus ja noore põllumajandustootja toetus” § 10 lõikes 1, §-des 11 ja 12 nimetatud andmed ning § 13 lõikes 2 nimetatud dokumendid;

2) andmed selle kohta, millise põllu või pärandniidu ala kohta taotleja põhitegevuse elluviimise eest toetust taotleb;

3) andmed selle kohta, millise põllu kohta taotleja § 2 lõike 3 punktides 1–5 nimetatud lisategevuse elluviimise eest toetust taotleb;

4) andmed selle kohta, kas taotleja taotleb toetust § 2 lõike 3 punktis 6 nimetatud lisategevuse elluviimise eest;

5) andmed mahepõllumajandusliku maakasutuse kohta kui taotleja ettevõtte on mahepõllumajanduse seaduse alusel tunnustatud või kui taotleja on alustanud üleminekut mahepõllumajanduslikule tootmisele ja ta ei taotle strateegiakava alusel antavat mahepõllumajanduse ökokava toetust;

6) andmed selle kohta, millist vahekultuuri taotleja § 2 lõike 3 punktis 4 nimetatud lisategevuse elluviimise eest toetuse taotlemise korral kasvatab.

[RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]

(2) Taotleja esitab muudatused nende põldude ja pärandniidu alade piiride kohta, mille kohta ta toetust taotleb, hiljemalt kohustuseaasta 15. augustiks.

[RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]

(2¹) Taotleja esitab § 7 lõikes 3 sätestatud juhul andmed põldude ja pärandniidu alade piiride ning nende muudatuste kohta hiljemalt kohustuseaasta 15. augustiks.

[RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]

(3) Taotleja esitab lõigetes 2 ja 2¹ nimetatud põldude ja pärandniidu alade piiride muudatused, mille tulemusena väheneb nende pindala, ning komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 2022/1173, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 kohaldamise eeskirjad ühise põllumajanduspoliitika ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi kohta (ELT L 183, 08.07.2022, lk 23–34), artikli 7 lõike 1 punktide a ja c kohased taotluse muudatused hiljemalt kohustuseaasta 1. novembriks.

[RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]

(3¹) Taotleja esitab muudatused nende põldude ja pärandniidu alade ning nende piiride kohta, millel ta viib ellu § 2 lõike 3 punktis 5 nimetatud lisategevust ja mille kohta ta ei ole esitanud § 6 lõikes 12 sätestatud tähtpäevaks samas lõikes sätestatud nõuete kohast lubjatarbekaarti, hiljemalt kohustuseaastale järgneva kalendriaasta 15. jaanuariks.

[RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]

(4) Toetust taotletakse strateegiakava alusel antavate pindalatoetuste ning loomade pidamisega ja loomade heaolu soodustamisega seotud toetuste ühisel taotlusel.

§ 29. Taotleja, taotluse ja toetatava tegevuse kontrollimine

(1) Taotluses esitatud andmete õigsust ning taotleja ja toetatava tegevuse vastavust toetuse saamise nõuetele kontrollib PRIA ning selles paragrahvis sätestatud juhul muu asutus.

(2) Paragrahvi 8 punktis 3 sätestatud nõuetele vastavust ja pärandniidu vastavust toetuse saamise nõuetele kontrollib Keskkonnaamet.

[RT I, 28.12.2024, 8- jõust. 01.01.2025]

(3) Paragrahvi 8 punktis 4 sätestatud nõuetele vastavust kontrollib Põllumajandus- ja Toiduamet.

(4) Paragrahvides 7 ja 7¹ sätestatud nõuetele vastavust kontrollivad maaeluministri 21. detsembri 2022. a määruses nr 68 „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded, kohustuslikud majandamisnõuded ning töö- ja tööhõivetingimustega seotud nõuded ja tööandja kohustused“ sätestatud asutused samas määruses sätestatud ulatuses.

[RT I, 28.12.2024, 5- jõust. 01.01.2025]

§ 30. Toetuse vähendamine ja ühise põllumajanduspoliitika abinõudega seotud Euroopa Liidu finantshuvide kaitseks meetmete kohaldamine

(1) Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 13 lõikes 3 sätestatud juhul vähendatakse taotlejale antavat toetust, arvestades samas lõikes sätestatud.

(2) Lõikes 1 sätestatud juhul vähendatakse taotlejale antavat toetust, võttes aluseks taotluse alusel kindlaks määratud summa, mida taotlejal oleks õigus saada, millest on maha arvatud Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse 12. peatükis sätestatud kaitsemeetmete kohaldamisega seotud summa.

(3) Ühise põllumajanduspoliitika abinõudega seotud Euroopa Liidu finantshuvide kaitseks meetmete kohaldamise korral kohaldatakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse §-des 107–110¹ sätestatud.

[RT I, 27.03.2025, 1- jõust. 30.03.2025]

(4) Rohumaa kohta antakse toetust maksimaalselt selle rohumaa pindala ulatuses, mis on võrdne taotlusel märgitud ja kindlaksmääratud maa pindalaga, mille kohta toetust taotleti ja millel kasvatati põllu- või aiakultuuri või millel oli põldtunnustatud heinaseemnepõld või mitmeliigiline väike põld või millel kasvatati lilli.

[RT I, 10.05.2024, 2- jõust. 13.05.2024]

§ 31. Taotluse rahuldamine ja rahuldamata jätmine

(1) PRIA teeb taotluse osalise või täieliku rahuldamise või rahuldamata jätmise otsuse kohustuseaastale järgneva kalendriaasta 10. veebruariks.

(2) PRIA teeb taotluse rahuldamata jätmise otsuse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 artiklis 62 ning Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 16 lõikes 8 sätestatud alustel.

[RT I, 02.08.2025, 1- jõust. 05.08.2025]

§ 32. Toetuse maksmine

Toetus makstakse toetuse saajale hiljemalt kohustuseaastale järgneva kalendriaasta 30. juuniks.

§ 33. Toetuse saaja andmete avalikustamine

PRIA teavitab toetuse saajat tema andmete avalikustamisest ja töötlemisest Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 artiklites 98 ja 99 sätestatud alustel ja korras.

7. peatükk Rakendussätted

§ 34. Rakendussätted

(1) 2023. aastal ei kohaldata § 12 lõike 1 punkte 1 ja 2 põllumajandusmaa suhtes, millel kasvatatakse 2022. aastal külvatud ristõielisi talikultuure või taliteravilja.

(2) 2023. aastal ei kohaldata § 13 põllumajandusmaa suhtes, millel kasvatatakse 2022. aastal sertifitseerimata seemnega külvatud taliteravilja.

(3) 2023. ja 2024. aastal võetakse §-s 16 sätestatud nõude täitmisel arvesse „Eesti maaelu arengukava 2014–2020” alusel antava teadmussiirde pikaajaliste programmide rakendamise toetuse raames läbiviidud koolitust.

(4) 2023. aastal ei anta toetust vahekultuuri kasvatamise lisategevuse elluviimise eest.

(5) 2023. aastal algab § 28 lõikes 1 sätestatud ajavahemik hiljemalt 22. mail.

[RT I, 18.04.2023, 1- jõust. 21.04.2023]

(6) [Kehtetu - RT I, 28.12.2024, 8- jõust. 01.01.2025]

(7) [Kehtetu - RT I, 28.12.2024, 8- jõust. 01.01.2025]

(8) 2023. aastal võetakse §-s 16 sätestatud nõude täitmisel arvesse keskkonnasõbraliku majandamise alane koolitus, mis on korraldatud strateegiakava alusel antava teadmussiirde- ja innovatsioonisüsteemi arendamise toetuse raames, millel taotleja või taotleja heaks tegutsev füüsiline isik osales kohustuseasta 7. detsembriks. [RT I, 29.12.2023, 1- jõust. 01.01.2024]

(9) 2024. aastal algab § 28 lõikes 1 sätestatud ajavahemik hiljemalt 20. mail. [RT I, 24.04.2024, 1- jõust. 27.04.2024]

(10) Taotleja võib pidada põlluraamatut elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonnas või PRIA e-teenuse keskkonnaga liidestamata muus e-teenuse keskkonnas kuni 2025. aasta 30. aprillini. Alates 2025. aasta 1. maist peab taotleja pidama põlluraamatut elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonnas või PRIA e-teenuse keskkonnaga liidestatud e-teenuse keskkonnas. [RT I, 28.12.2024, 8- jõust. 01.01.2025]

(11) 2025. aastal kohaldatakse § 11 põllumajandusmaa kohta, millel kasvatakse põhikultuurina tali- või suvinisu. [RT I, 28.12.2024, 8- jõust. 01.01.2025]

(12) Määruse 1. märtsil 2026. aastal jõustuvat redaktsiooni kohaldatakse ülikooli suhtes kõrgharidusseaduse tähenduses alates 1. oktoobrist 2025. a. [RT I, 23.01.2026, 1- jõust. 01.03.2026]

§ 35. Määruse jõustumine

(1) Määrus jõustub 1. jaanuaril 2023. a.

(2) Määruse § 8 punkt 2, §-d 10 ja 24 ning § 21 lõige 3 jõustuvad 1. jaanuaril 2024. a. [RT I, 29.12.2023, 1- jõust. 01.01.2024]

(3) Paragrahv 11 jõustub 1. jaanuaril 2025. a. [RT I, 29.12.2023, 1- jõust. 01.01.2024]